תאריך עדכון : 14/03/2017

הגות יהודית בצפון אפריקה במאות 16-20

מס' הקורס : 30237/01

המרצה : ד"ר אוחנה מיכל

סוג הקורס : הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ח

סמסטר : א

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט:

א. מטרות הקורס (מטרות על\מטרות ספציפיות)**:**

הקורס יעסוק בהגות היהודית שנתגבשה בארצות צפון אפריקה החל מהדורות שלאחר גירוש ספרד ועד המאה ה-20, תוך שימת דגש על תכנים פילוסופיים, ולא על תכניים קבליים כמקובל במחקר. ראשית העיסוק בהגות היהודית בארצות אלו הוא בימי הביינים, והוא מתחדש ומתגבר עם בואם של מגורשי ספרד לאזור במאה ה-16 ובמחציתה הראשונה של המאה ה-17. העיסוק בתחום זה מתמעט בשנים שלאחר מכן, וזוכה לתנופה מחודשת במאות ה-19 וה-20. במהלך שיעורי הקורס, נסקור סקירה כללית את הנושא המיוחד לכל שיעור, ונעמיק בדמויותיהם של חכמים בולטים, תוך עיון בכתביהם והתחקות אחר שיטותיהם בסוגיות מפתח בהגות היהודית לדורותיה.

ב. תוכן הקורס (רציונל, נושאים)**:**

שיטות הוראה: הרצאה, קריאה וניתוח טקסטים, דיון בכיתה.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת
1	מבוא: הגות יהודית בצפו"א בימי-הביניים. Zoom in- ר' יצחק בן שלמה הישראלי, ר' דונש בן תמים, ר'	חיים הירשברג, תולדות היהודים באפריקה הצפונית, כרך א' (מימי קדם ועד מחצית המאה השש-עשרה), ירושלים תשכ"ה, עמ' 226- 271.

	יוסף אבן עקנין, ר' שמעון בן צמח דוראן, ר' אפרים אלנקאוה ור' שלמה בן צמח דוראן.	Colette Sirat, A History of Jewish Philosophy in the Middle Ages, Cambridge 1985, pp. 57-68, 206-209. מנחם בן ששון, צמיחת הקהילה היהודית בארצות האסלאם: קירואן, 800- 1057, ירושלים תשנ"ו. מנחם קלנר, תורת העיקרים- בפילוסופיה היהודית בימי הביניים, ירושלים תשנ"א, עמ' 70- 88.
2- 3	הגות יהודית בצפו"א במאות 16- 17. Zoom in- ר' יהודה עוזיאל, ר' שמואל חאג'יז, ר' אהרון בן חיים, ר' שאול סירו, ר' יצחק צרפתי.	חיים בנטוב, "להשקפת עולמו ומשנתו של רבי וידאל הצרפתי השני", ממזרח וממערב ג' תשמ"א, עמ' 45- 77. משה עמאר, "לתולדות ר' אהרן אבן חיים", ממזרח וממערב ד' תשמ"ד, עמ' 23- 36. דן מנור, "ההשגחה הנס והטבע במשנתו הפילוסופית של ר' אהרן אבן חיים", מקדם ומים ט' (תשס"ו), עמ' 53-17. מיכל אוחנה, "במה נשים זוכות- שלמותן ושכרן של נשים לשיטת ר' יצחק צרפתי", דעת 81 (תשע"ו), עמ' 252- 277. מיכל אוחנה, "בין הטבעי והעל טבעי: תורת הנבואה בהגות היהודית במרוקו בדורות שלאחר גירוש ספרד", דעת 83 (תשע"ז), עמ' 175- 198.
4- 5	תורת הקבלה בהגות היהודית בצפו"א. Zoom in- ר' אברהם אדרוטיאל, ר' שמעון לביא, ר' אברהם אזולאי, ר' יוסף אלאשקר, ר' יעקב ששפורטאש, ר' חיים בן עטר, ר' שלום בוזגלו, ר' יעקב אבוחצירא.	ישעיה תשבי, "יחסו של ר' אברהם אזולאי לקבלת הרמ"ק ולקבלת האר"י", ספונות טז (תש"ם), עמ' 191- 203. אברהם שטאל, "קריאה פולחנית של ספר הזוהר", פעמים 5 (תש"ם), עמ' 77- 86. רחל אליאור, "מקובלי דרעה", פעמים 24 (תשמ"ה), עמ' 36- 73. משה אידל, ספר צפנת פענח לר' יוסף אלאשקר, ירושלים תשנ"א, עמ' 9- 55. דוד אסף, "'שאינו מאמין בגדולי הדור': המאבק החסידי על כבודו של ספר 'אור החיים' ומשמעותו ההיסטורית", בתוך: ע' אטקס, ד' אסף, י' דן (עורכים), מחקרי חסידות, ירושלים תשנ"ט, עמ' 125- 149.

		בועז הוס, על אדני פז: הקבלה של ר' שמעון אבן לביא, ירושלים תש"ס. משה חלמיש, הקבלה בצפון אפריקה למן המאה הט"ז: סקירה היסטורית ותרבותית, תל-אביב תשס"א.
6- 7	הגות יהודית בצפו"א במאות 17-18. Zoom in- ר' אברהם בושערה, ר' יהודה עטר, ר' שמואל די אבילה ור' רפאל ברדוגו.	שאול רגב, "עיונים בדרשותיו של ר' יהודה בן עטר (1655- 1733)- לשאלות תוכן וצורה", בתוך: מ' בר-אשר, מ' עמאר וש' שרביט (עורכים), פאס וערים אחרות במרוקו- אלף שנות יצירה, רמת-גן תשע"ג, עמ' 179- 204. דן מנור, "ר' רפאל בירדוגו (1747- 1821)- יחסו לפילוסופיה ולרציונליזם של זמנו", מקדם ומים ד' (תשנ"א), עמ' 127- 143. Henry Toledano, "The Centrality of Reason and Common Sense in the Biblical and Talmudic Exegesis of Rabbi Rephael Berdugo (1747-1821)", in S. Nash (ed.), Between History and Literature: Studies in Honor of Isaac Brazilay, Tel Aviv 1997, pp. 171-205.
8- 9	הגות יהודית בתוניסיה במאות 19-20. Zoom in- ר' שמואל אלטייב ור' משה חלפון הכהן	צבי זוהר, "אשרור דתי של הציונות כתנועה לאומית חילונית: פרק במשנת הרב כלפון משה הכהן", ישראל 2 (תשס"ג), עמ' 107- 125. משה עמאר, "ספריית הישיבה "עץ החיים": אספקלריה לעולמם הרוחני של החכמים בתוניס בשלהי המאה התשע-עשרה", בתוך: א' חזן וח' סעדון (עורכים), תרשיש: מחקרים בתוניסיה ומורשתה, בר-אילן תשס"ט, עמ' 109- 146. עמוס ישראל-פליסהואור ודפנה חורב, "גאולת האדם, העם והעולם: מנהיגות מקומית והגות בינלאומית של הרב כלפון משה הכהן מג'רבא", דיני ישראל כט (תשע"ג), עמ' 217- 258.
10- 11	הגות יהודית באלג'יריה במאות 19-20. Zoom in- ר' חיים בלייח, ר' דוד מועטי ור' אברהם זרביב.	יוסף שרביט, "החינוך היהודי בקונסטנטין (אלג'יריה) בעידן של תמורות", אסופות יד (תשס"ב), עמ' שטו-שנו. מיכל אוחנה, "ר' חיים בלייח- משכיל עברי וממשיכה של ההגות היהודית ספרדית", עתיד להתפרסם ב-פעמים.
12- 13	הגות יהודית במרוקו במאות 19-	דן מנור, "ספיחי הפולמוס נגד הרנסנס

	20. Zoom in -ר' חביב טולדנו, ר' רפאל משה אלבאז, ר' מכלוף אביטאן.	בכתבי חכמי מרוקו", י' דן וי' הקר (עורכים), מחקרים בקבלה, בפילוסופיה יהודית ובספרות המוסר היהודית, ירושלים תשמ"ו, עמ' 661- 687. מאיר נזרי, "משנתו ההגותית והחינוכית של הרב רפאל משה אלבאז", הגות בחינוך היהודי י' תשע"א-תשע"ד, עמ' 272- 249. מכלוף אביטאן, אוטופיה מקזבלנקה: כתבי מכלוף אביטאן, באר שבע תשע"ו.
14	סיכום:	

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות/דרישות/מטלות: נוכחות, קריאת ביבליוגרפיה, מבחן.

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי/ ציון עובר) : ציון מספרי.

ד. ביבליוגרפיה: כמפורט בטבלה לעיל.